

МОНІТОРИНГ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОБЛІКОВЦІВ ІЗ РЕЄСТРАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКИХ ДАНИХ

У статті розглянуто етапи проведення моніторингу щодо формування професійної компетентності майбутніх обліковців із реєстрації бухгалтерських даних у професійно-технічних навчальних закладах України, а також здійснено прогнозування їхньої професійної підготовки. Наведено приклад проведення SWOT-аналізу.

Ключові слова: моніторинг, прогнозування, професійна підготовка, обліковець із реєстрації бухгалтерських даних, SWOT-аналіз, педагогічні умови.

В статье рассмотрены этапы проведения мониторинга относительно формирования профессиональной компетентности будущих учетчиков по регистрации бухгалтерских данных в профессионально-технических учебных заведениях Украины, а также сделано прогнозирование их профессиональной подготовки. Приведен пример проведения SWOT-анализа.

Ключевые слова: мониторинг, прогнозирование, профессиональная подготовка, учетчик по регистрации бухгалтерских данных, SWOT-анализ, педагогические условия.

This article discusses the steps of monitoring the training of future accounting clerks for recording accounting data in vocational educational institutions of Ukraine. Contains the examples SWOT-analysis and elements forecasting of pedagogical conditions of formation of professional competence of future accounting clerks for recording accounting data

Key words: monitoring, forecasting, vocational training, check man for registration of accounting data, SWOT-analysis, pedagogical conditions, of future accounting clerks.

Розвиток ринкової економіки в Україні, виникнення нових господарських структур різних форм власності, розширення міжнародних економічних зв'язків потребують удосконалення бухгалтерського обліку. Проте на сьогоднішній день професійна освіта в нашій державі переживає кризу, яка полягає в розбіжності тих знань і навичок, які пропонують освітні установи, та вимог, що висувуються до випускників професійно-технічних навчальних закладів сучасним виробництвом і бізнесом [6, с. 30]. Зважаючи на це, суспільні відносини не лише у Європейському освітньому просторі загалом, а й в Україні зокрема зумовлюють поглиблення протиріч між зростаючими запитами суспільства до рівня професійної компетентності випускників вітчизняних

професійно-технічних навчальних закладів та реальною практикою професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. У свою чергу економічний напрям освіти передбачає навчання майбутніх кваліфікованих робітників у ПТНЗ за професіями міжгалузевого характеру, зокрема обліковець з реєстрації бухгалтерських даних (ОРБД).

Освітньо-кваліфікаційні характеристики випускника ОРБД складені на основі кваліфікаційної характеристики професії «Обліковець з реєстрації бухгалтерських даних» (Випуск 1. «Професія працівників, що є загальними для всіх видів економічної діяльності». Розділ 1. «Професія керівників, професіоналів, фахівців та технічних службовців»). Крім основних вимог щодо рівня знань, умінь і навичок, до кваліфікаційних характеристик включено вимоги, передбачені пунктом 7 «Загальних положень» (Випуск 1. «Професії працівників, що є загальними для всіх видів економічної діяльності») [1, с. 6; 5].

Сформованість рівня професійної компетентності майбутніх ОРБД за багатьма факторами залежить від створеної у ПТНЗ педагогічної системи професійної підготовки, яка здійснюється засобами певних педагогічних технологій, структурними елементами яких є відповідні форми та методи.

Таким чином, зміна парадигми професійної освіти обумовлює необхідність пошуку шляхів педагогічного впливу, адекватних ідеям сучасного освітнього простору, що дозволяють більш ефективно організовувати процес формування професійної компетентності учнів ПТНЗ. Одним із сучасних дослідницьких інструментів у педагогічному дослідженні є моніторинг, що відображає реальні тенденції здійснення навчально-виробничого процесу професійно-технічними закладами країни.

Моніторингом якості освіти та навчальних досягнень як науковим напрямом цікавилися ряд вітчизняних та зарубіжних учених. Цьому питанню зокрема були присвячені праці таких науковців, як Ш. Амонашвілі, В. Биков, Б. Блум, С. Гончаренко, В. Зуєв, К. Інгекамп, О. Локшина, П. Лузан, Д. Матрос, Н. Морзе, Н. Непомняца, П. Новиков, Г. Селєвко та ін.

Вихідними положеннями моніторингових досліджень щодо оцінювання знань у багатьох авторів (В. Андрєєв, В. Беспалько, М. Гузаїров, Л. Єгорова, Н. Калініна, В. Кальней, І. Лернер, А. Майоров, О. Сафронова, М. Скаткин, А. Талих, Н. Тропнікова, С. Шишов та ін.) є визначення цілей навчання, кінцевих та проміжних результатів, яких мають досягти учні не лише у навчанні, а й у розумовому, моральному і фізичному розвитку та професійній підготовці. З цією метою необхідно забезпечити умови відслідковування спеціального процесу щодо здійснення професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у ПТНЗ за єдиною методикою (технологією).

Варто також зауважити, що однією із провідних організацій, яка займається моніторинговими дослідженнями, зокрема питаннями, що стосуються використання ІКТ в освіті, є Міжнародна асоціація оцінювання навчальних досягнень (IEA – The International Association for the Evaluation of Educational Achievement) [4].

Метою статті є визначення етапів проведення моніторингу щодо формування професійної компетентності майбутніх обліковців із реєстрації бухгалтерських даних у ПТНЗ.

Незважаючи на те, що питанням підвищення результативності професійної підготовки присвячено багато наукових праць, проблема аналітики впровадження науково-практичних доробок до цього часу залишається актуальною. Виникає необхідність у пошуку методів, що покликані забезпечити досягнення діагностично встановлених перспектив. Саме таким методом є моніторинг, який на сьогоднішній день широко застосовується в економіці, педагогіці, соціології.

Варто зауважити, що поняття «моніторинг» з'явилося в Україні після Чорнобильської катастрофи і передбачало систему для відслідковування стану здоров'я населення.

Енциклопедія педагогічних технологій визначає *моніторинг* як «систематичний, глибокий і точний контроль різноманітних сторін педагогічного процесу, регулярний зворотний зв'язок, який надає суб'єкту управління уявлення про стан та результати діяльності певної системи, постійне спостереження за будь-яким процесом для виявлення його відповідності бажаному результату чи вихідному положенню, системна сукупність регулярно повторюваних вимірів (досліджень процесу) [2, с. 722].

У педагогіці моніторинг – це форма організації, збору, зберігання, оброблення та розповсюдження інформації про діяльність педагогічної системи. Реформування сучасної системи професійно-технічної освіти, зорієнтованої на підготовку висококваліфікованих робітників, конкурентоздатних, професійно компетентних і мобільних, нині потребує глибокого аналізу щодо відстеження якості освітньої підготовки.

Педагогічний моніторинг допомагає з'ясуванню питань якості професійної підготовки кваліфікованих робітників у ПТНЗ, отриманню достовірних даних для аналізу, оцінювання та корегування педагогічної діяльності працівників ПТНЗ. Він покликаний забезпечити учасників навчально-виробничого процесу, керівників структур ПТО якісною та сучасною інформацією, яка вкрай необхідна для прийняття рішень щодо перегляду цільових, технологічних, організаційних, інформаційно-нормативних параметрів педагогічної діяльності.

Досвід засвідчує, що в часи швидкого інноваційного ритму більшість керівників ПТНЗ не мають однозначного уявлення про педагогічний моніторинг та технологію його застосування на практиці. Тому виникає потреба у плануванні етапів педагогічного моніторингу, які мають бути засновані на вивченні соціальних та професійних потреб, а також експертного оцінювання вагомості факторів ефективного формування професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників, зокрема обліковців із реєстрації бухгалтерських даних.

На відміну від діагностування, моніторинг – це цілеспрямована спеціальна система, усвідомлена на всіх етапах педагогічного процесу (тривале спостереження процесу протягом одного, трьох або п'яти років).

При проведенні моніторингу слід зосереджувати увагу на процесуальних характеристиках навчально-виробничого процесу ПТНЗ та особливостях здійснення професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників (у нашому випадку – майбутніх ОРБД). Тому виникає необхідність встановлення кореляції між важливістю й оперативністю процесуальної та результативної інформації.

Моніторинг надає можливість для своєчасного виявлення змін, що відбуваються в системі профтехосвіти, та встановлення факторів, які зумовлюють ці зміни; попереджує про негативні тенденції та здійснює короткострокове прогнозування розвитку важливих процесів у профтехосвіті; надає характеристику оцінюванню й повноті реалізації методичного забезпечення професійної підготовки.

Таким чином, моніторинг дозволяє досліджувати навчально-виробничий процес ПТНЗ як цілісну систему в аспекті неперервності, інформативності, діагностування, науковості, зворотного зв'язку тощо.

Моніторинг професійної підготовки майбутніх ОРБД у ПТНЗ засвідчив певний ряд особливостей збору й оцінювання інформації та вказав на формалізацію обсягів доступної для отримання й систематизації інформації, що дозволяє скласти лише загальну картину якості професійної підготовки означених фахівців.

Зважаючи на вищезазначене, постає завдання здійснення моніторингу в наступному порядку збору інформації: 1) проведення SWOT-аналізу – виявлення резервів, потенційних можливостей більшості ПТНЗ України в цілому та кожного окремо; 2) з'ясування педагогічних умов реалізації програм, методик і технологій формування професійної компетентності майбутніх ОРБД засобами експертного оцінювання вагомості факторів ефективного формування професійної компетентності; 3) визначення інтересів, здібностей та рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх ОРБД.

Для оцінювання якості професійної підготовки майбутніх ОРБД в означеному моніторинговому дослідженні використовувалися різноманітні способи й методи отримання інформації: кількісний аналіз обсягів підготовки означених фахівців у ПТНЗ України; опитування роботодавців із питань відповідності запитам галузі та працевлаштування ОРБД; визначення педагогічних умов формування професійної компетентності майбутніх ОРБД за методикою експертного оцінювання вагомості факторів ефективного формування їх професійної компетентності тощо.

Результати моніторингу демонструють реальний стан підготовки фахівців за спеціальністю «Обліковець із реєстрації бухгалтерських даних» у ПТНЗ різних регіонів України. Стало відомим те, що понад 70 професійно-технічних навчальних закладів України здійснюють підготовку за даним напрямом. Проте в п'ятьох областях таких фахівців не готують взагалі. Наприклад, у Дніпропетровській області підготовка за означеною спеціальністю проводиться в 10-ти із 65-ти ПТНЗ, що становить найбільшу кількість з усіх регіонів країни. Протягом трьох років загальний контингент випускників склав 1139 осіб, з яких плановий випуск 2014 року – 296 осіб.

SWOT-аналіз (див. табл.) засвідчив:

– сильні (S) та слабкі (W) сторони сучасного стану формування професійної компетентності майбутніх ОРБД, а також дозволив визначити фактори внутрішнього середовища об'єкта аналізу (професійної підготовки майбутніх обліковців із реєстрації бухгалтерських даних), тобто те, на що сам об'єкт має вплинути;

– можливості (O) та небезпеки (T), які є факторами зовнішнього середовища, – те, що може вплинути на об'єкт зовні й при цьому не контролюється ним [3, с. 152].

Важливо відзначити, що кожен ПТНЗ має специфічні особливості навчально-виробничого процесу та певні педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх ОРБД (фактор внутрішнього середовища), однак закони про освіту не контролюються цим ПТНЗ (зовнішній фактор).

Результатом проведення SWOT-аналізу є формулювання основних стратегічних напрямів розвитку ПТНЗ відповідно до здійснення підготовки за означеною вище спеціальністю із урахуванням можливостей покращення стану формування професійної компетентності, заснованих на висновках матриці.

Можливості, що потребують концентрації всіх необхідних ресурсів ПТНЗ для їх реалізації, та відповідні небезпеки, які вимагають підвищеної уваги й ретельного моніторингу, відносяться до пріоритетної частини стратегічного планування діяльності ПТНЗ і мають знаходитися під постійним контролем керівництва.

Можливостям, що дозволяють ранжування за мірою вимог і небезпеки та потребують контролю, надається середній пріоритет: контроль керівництва вищої і середньої ланки, інвестування із власних чи доступних джерел (стимулювання, внесок у соціально-профорієнтаційну рекламу та впровадження сучасних ІК-технологій тощо).

Отримані результати формулюються в стратегію ПТНЗ, його цілі й завдання з питань оновлення змісту формування професійної компетентності майбутніх ОРБД. До того ж вищезгадані матриці складаються на підставі якісних експертних оцінок.

На основі отриманих даних SWOT-дослідження було проведено пілотажний аналіз вагомості факторів ефективного формування професійної компетентності майбутніх ОРБД у ПТНЗ та за ранжуванням визначено 11 найвагоміших факторів, що впливатимуть на рівень сформованості професійної підготовки означених фахівців.

Робота експертів засвідчила, що формування професійної компетентності в майбутніх ОРБД буде результативним за умови реалізації у навчально-виробничому процесі ПТНЗ певних педагогічних умов формування їх професійної компетентності.

SWOT-матриця: сильні та слабкі сторони сучасного стану формування професійної компетентності майбутніх ОРБД у ПТНЗ України

Сильні (S) сторони	Можливості (O)
<p>1. Досвід роботи ПТНЗ.</p> <p>2. Рейтинг ПТНЗ серед роботодавців щодо підготовки фахівців.</p> <p>3. Якість проведення профорієнтаційних заходів щодо залучення учнів ЗОСШ до навчання за професією «Обліковець із реєстрації бухгалтерських даних».</p> <p>4. Згуртований педагогічний колектив, якість викладання навчальних дисциплін.</p> <p>5. Сучасні педагогічні технології та методики, що застосовуються у професійній підготовці майбутніх ОРБД.</p> <p>6. Інформатизація навчально-виробничого процесу професійної підготовки тощо</p>	<p>1. Підняття престижу професії ОРБД на сучасному ринку праці.</p> <p>2. Можливості кар'єрного зростання в умовах виробництва шляхом набуття безперервної освіти.</p> <p>3. Стимулювання учнів за рівнем навчальних досягнень.</p> <p>4. Підготовленість педагога та учнів до суб'єкт-суб'єктної взаємодії в інформаційному навчальному середовищі.</p> <p>5. Функціонування інформаційного навчального середовища щодо формування професійної компетентності майбутніх ОРБД у ПТНЗ</p>
Слабкі (W) сторони	Небезпеки (Т)
<p>1. Непрестижність професії ОРБД на сучасному ринку праці.</p> <p>2. Традиційність методик професійної підготовки ОРБД.</p> <p>3. Недостатня базова загальноосвітня підготовка за економічним профілем майбутніх ОРБД.</p> <p>4. Низька здатність до адаптації в нових умовах діяльності майбутніх ОРБД.</p> <p>5. Низький рівень самостійності в умовах невизначеності.</p> <p>6. Відсутність об'єктивності контролю і оцінювання професійних здобутків майбутніх ОРБД тощо</p>	<p>1. Високий ступінь нестабільності законодавства щодо здійснення господарської діяльності суб'єктів господарювання (зокрема бухгалтерського обліку), що віддаляє навчання за провідними спеціальними дисциплінами від реального виробництва.</p> <p>2. Бурхливе оновлення змісту професійної підготовки, що повинен здійснюватися з урахуванням випереджального розвитку освіти та спрямовуватися на футурореальність за специфікою навчання облікових дисциплін.</p> <p>3. Формалізація проведення виробничої практики віддаляє отримання відповідного рівня кваліфікації майбутніми ОРБД від реальності та вимог роботодавців.</p> <p>4. Низький рівень організації й проведення Державних кваліфікаційних атестацій, невідповідність сучасним тенденціям змісту ДКР тощо</p>

Педагогічні умови є зовнішніми обставинами, що забезпечують функціонування й розвиток процесу, котрий потребує певного упорядкування, організації:

1. Мотивація оволодіння майбутніми ОРБД професійною діяльністю та підняття престижу професії ОРБД на сучасному ринку праці.

2. Упровадження сучасних педагогічних технологій формування професійної компетентності майбутніх ОРБД у навчально-виробничий процес ПТНЗ.

3. Урахування особистісних якостей учнів щодо набуття професії «Обліковець із реєстрації бухгалтерських даних».

4. Створення інформаційного навчального середовища формування професійної компетентності майбутніх ОРБД на засадах компетентнісного, діяльнісного та технологічного підходів.

Визначені умови прогнозовані при проведенні моніторингу та є сукупністю інноваційного освітнього середовища, структури й змісту навчально-методичного забезпечення процесу формування професійної компетентності майбутніх ОРБД.

Отже, за підсумками проведених досліджень можна зробити висновки, що для здійснення моніторингу важливим є визначення етапів формування професійної компетентності майбутніх обліковців із реєстрації бухгалтерських даних у ПТНЗ, а саме:

1. Проведення базового SWOT-аналізу: відбір параметрів, що впливають на розвиток ситуації – здійснення професійної підготовки майбутніх ОРБД. *З'ясовано*: пріоритетом слугують ключові фактори успіху, престижності професії на ринку праці. *Потрібно*: ефективно організувати соціально-профорієнтаційну компанію з метою мотивації учнів загальноосвітніх закладів до вступу у ПТНЗ за професією «Обліковець з реєстрації бухгалтерських даних».

2. Експертне оцінювання вагомості факторів ефективного формування професійної компетентності майбутніх ОРБД. *З'ясовано*: орієнтиром для здійснення навчально-виробничого процесу ПТНЗ за визначеними параметрами є очікування роботодавців кваліфіковано підготовлених робітничих кадрів, які мають високий рівень конкурентоздатності на сучасному ринку праці. *Потрібно*: реалізувати педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх ОРБД через забезпечення якісного впровадження сучасних педагогічних технологій навчання у професійну підготовку майбутніх ОРБД; створити відповідне інформаційне навчальне середовище у професійно-технічному навчальному закладі; актуалізувати питання щодо засвоєння навчальних предметів «Бухгалтерський облік» та «Інформаційні системи і технології в обліку» як провідних спецтехнологій набуття професійних компетенцій; забезпечити об'єктивність контролю і оцінювання професійних здобутків майбутніх ОРБД тощо.

3. Ранжування факторів, що з'ясовані за ступенем вагомості, та оформлення кінцевих результатів аналізу.

Отже, моніторинг та прогнозування результатів формування професійної компетентності майбутніх ОРБД дозволяє вбачати перспективи вдосконалення навчально-методичної складової їхньої професійної підготовки, встановлювати

пріоритети оновлення змісту викладання провідних навчальних дисциплін, забезпечує створення інформаційного навчального середовища ПТНЗ тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. ДСПТО 4121.ОК.74.12-2013. Професія «Обліковець з реєстрації бухгалтерських даних» : видання офіційне. – К. : МОН України ; МПСП України, 2013. – 48 с.
2. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий : в 2 т. / Г. К. Селевко. – М. : НИИ школьных технологий, 2006. – Т. 2. – 816 с.
3. Майсак О. С. SWOT-анализ: объект, факторы, стратегии. Проблема поиска связей между факторами / О. С. Майсак // Управление и высокие технологии / О. С. Майсак. – 2013. – № 1 (21). – С. 151-157.
4. Міжнародна асоціація оцінювання навчальних досягнень (IEA – The International Association for the Evaluation of Educational Achievement) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.iea.nl/comped.html>.
5. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. – К., 2004.
6. Ростока М. Л. Інформаційно-бібліотечне забезпечення формування професійної компетентності майбутніх обліковців із реєстрації бухгалтерських даних : збірник статей Всеукраїнської конференції «Взаємодія ПТНЗ області з науково-дослідними та вищими навчальними закладами – запорука покращення якості підготовки робітничих кадрів» (м. Дніпропетровськ, 15 березня 2013 р.) / М. Л. Ростока. – Дніпропетровськ : ІПТО НАПН України ; ДНЗ «МВПУ ПТ». – 2013. – 72 с.

Дата надходження до редакції: 15.04. 2014 р.